

СВІТОГЛЯД ДРУЗІВ ЙОВА ТА СПРОЩЕНИЙ ПОГЛЯД НА СТРАЖДАННЯ В СУЧАСНОМУ ХРИСТИЯНСТВІ

ТАЄМНИЦЯ СТРАЖДАНЬ НЕОДМІННО ПРИСУТНЯ В житті сучасних християн. Кожен, хто страждає, бажає знайти пояснення або причину страждань. На превеликий жаль, світогляд сучасних християн на страждання в певних ситуаціях нічим не відрізняється від світогляду друзів Йова. Замість підтримки, сьогоднішні утішители беруть приклад від Еліфаза, Білдада та Цофара, засуджуючи та обтяжуючи страждання свого друга.

На сучасному етапі розвитку християнства виникає все дедалі більше різноманітних «християнських» ідеологій, на кшталт «євангелії благополуччя» і їй подібних. Дані переконання свідчать про проблему спрощеного погляду на страждання. В традиційному розумінні друзі Йова – це негативні персонажі. Здавалося б, якщо християни впевнені у неправильній поведінці друзів по відношенню до Йова, чому ці ж самі християни проявляють таке відношення до інших християн, які переживають часи страждань? Йов потребував людської підтримки друзів, а не філософської дискусії про причину страждань. Тому мета даної статті полягає в тому, щоб показати спрощений погляд на страждання, який є про-

блемою сучасного християнства. Неправильні погляди створюють світогляд, що страждання заслуговують тільки грішники, тому від нього потрібно позбавлятися. Через це в дослідженні представлено ряд проблем, які створюють в сучасному християнстві так званий «світогляд друзів» – спрощений погляд на страждання.

1. ЗІТКНЕННЯ СВІТОГЛЯДУ ДРУЗІВ З РЕАЛЬНІСТЮ СТРАЖДАНЬ ЙОВА

Світогляд друзів як спрощений погляд на страждання в сучасному християнстві варто розпочати з осмислення конфлікту між Йовом та його друзями відносно страждань першого, а також того, що заважало їм проникнути в біль Йова та допомогти йому перенести темні часи його життя. Тому потрібно розглянути кожну з ворогуючих сторін і те, чого вони тримались.

1.1. Світогляд друзів як спосіб інтерпретації страждань

◆ При читанні Книги Йова, складається враження, що друзі Йова – це негативні персонажі, і їх прихід був зайвим. Такі судження є не зовсім доречні, адже вони ґрунтуються на тому, що Бог засудив друзів, сказавши темянину Еліфазові «Запалився Мій гнів на тебе та на двох твоїх при-

ятелів, бо ви не говорили слушного про Мене, як раб Мій Йов» (Йов 42:7). Але варто розуміти, що не Йов, а ні його друзі не розуміли істинну причину страждань. Вони представляли власні позиції, які сформувалися в тогочасному контексті.

Дж. Пенн-Луїс, розглядаючи прихід друзів, вважає, що почувши новини про людину, яка була «більша від усіх синів сходу» (Йов 1:3), вони вирішили змінити свою думку про нього ще до зустрічі та розмови з ним, більш того, йдучи дорогою, вони вже знали, в чому була проблема Йова і як її вирішити^[1]. Але скільки б вони не обговорювали його проблему, як би не планували свою розмову з Йовом, вони побачили далеко не те, що чули. Його страждання були настільки вражаючими, що друзі при зустрічі з ним позбулися «дару мови»^[2]. Пенн-Луїс також помітив схожість людей стародавнього та сучасного світу в тому, що гріховна природа людини від одного слуху здатна поставити на своєму другові хрест через чутки, і для цього їм не потрібно ні бачити друга, ні вислухати його. В приході друзів до Йова та їх семиденному мовчанні О. Жибрик бачить шире бажання поспівчувати другові, адже «вони дають непоганий урок для тих, хто поспішає зайнятися пасторською та душеопікунською справою серед тих людей, які, подібно Йову, переживають біль втрати»^[3]. Та не всі дослідники і автори розділяють дану точку

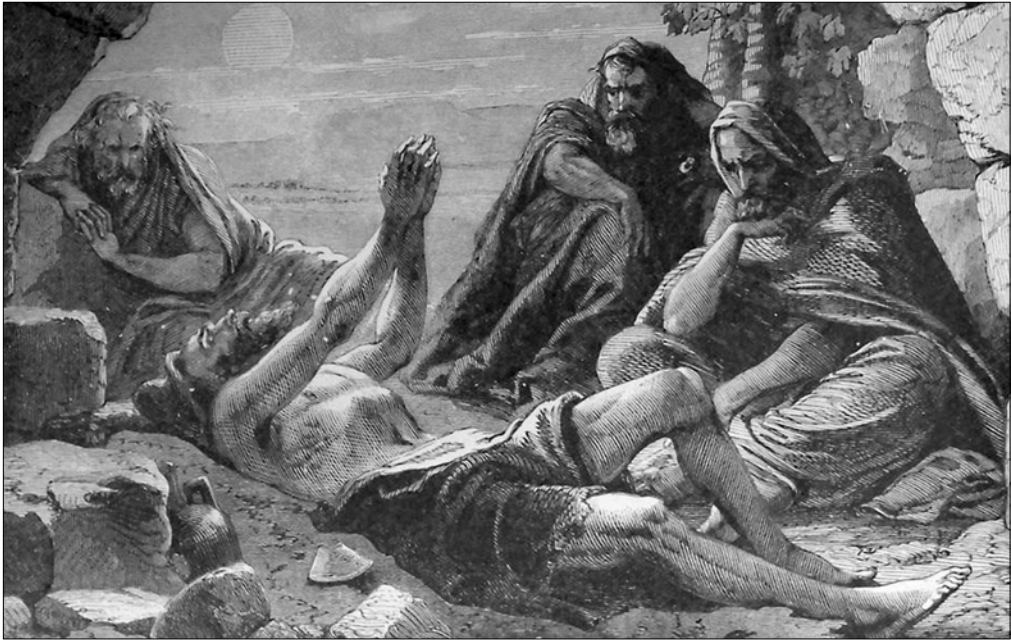
^[1] Пенн-Луїс, Дж. История Иова. Проникновение в тайну страданий. – Минск: Пробуждение, 1993. – С. 31.

^[2] Там само.

^[3] Жибрик, О. Иов: на зустріч з істинним Богом, або назад до втраченої людяності. – К.: Християнське біблійне братство св. Апостола Павла, 2009. – С. 101.

^[4] Письменник С. Рідаут в своїх коментарях на книгу Йова описує те, що «прихід

друзів Йова потрібно сприймати як частину атаки сатани». Тобто їх прихід та участь у діалозі слід сприймати як запланований крок у плані сатани (С. 28-29). Дану точку зору впевнено доповнює Ф. Янсі «Библию, которую читал Иисус», говорить: «Після 2 глави Сатана більше не згадується в тексті. Йому і немає потреби з'являтися, оскільки друзі Йова досить вміло відстоюють його точку зору». (С. 53).

Правовірний Йов багатостраждальний та його друзі.

зору, так як бачать в приході друзів не тільки співчуття та підтримку, але й певну роль сатани^[4].

Свідомий читач, який досліджує текст і знає історію Стародавнього Сходу, помічає в словах друзів певну логіку і мудрість. Мудрість Стародавнього світу має більш ширше поняття, ніж те, яке воно має в сучасному розумінні. Їх мудрість полягала не тільки в володінні інформацією, світлим розумом та старістю, але також у вмінні зрозуміти сенс свого існування в творінні Бога. Автори «Біблійного культурно-історичного коментаря» вважають, що «Мудрість — це вміння упорядкувати те, що перебуває в хаосі, або досягнути гармонії у середовищі, де панує безпорядок. Мудрість включає розуміння природного світу і внутрішнього світу людини, суспільства і цивілізації,

світу богів та світу народів»^[5]. Більш того, аргументи їхньої точки зору свідчили про набуття досить вагомої мудрості, адже їх не так легко було «відбити» Йову. В багатьох висловах друзів була істина, яка залишатиметься на всі часи. Мудрість друзів варта того, щоб її розглянути, адже ніхто не знає, яким шляхом Йов втішав би свого страждаючого Еліфаза до набуття досвіду через страждання, які призвели до перемін.

Кожен із трьох друзів не представляв свою власну інтерпретацію щодо появи страждань у житті Йова, але всі вони притримувались єдиної установленної точки зору, опираючись на тогочасну мудрість. При читанні діалогу між друзями та Йовом помітний певний цикл, який свідчить про підтримку друзями один одного. І стверджувати, що друзі зговорились або домовились притримуватись єдиної точки зору на ситуацію Йова, буде безглуздо. Та якщо вони не домовились і не

^[5] Уолтон, Дж.; Мэтьюз; В.; Чавалес, М. Біблейский культурно-исторический комментарий: В 2 ч. — СПб.: Мирт, 2003. — С. 564.

розходились у поглядах, тоді як трьом різним друзям із різних міст вдалося притримуватись єдиної ідеї, що «страждання Йова — це наслідок скоєного ним гріха»?

Культура та традиція мудрості народів стародавнього Близького Сходу мала своє бачення та інтерпретацію щодо життя людини, адже існувала думка, як пише В. Герасимчук, що слідування певному правильному шляху та правильному напрямку в житті забезпечує людині довге та щасливе життя^[6]. Саме дана мудрість об'єднала трьох друзів у спільному рішенні, адже «мудрість служить свого роду мостом між різними культурами. Вона апелює до цінності, досвіду, проблем, які знайомі практично всім людям...»^[7] Слідуючи даній точці зору та світогляду друзів, щасливе життя може отримати тільки той, хто відповідає певному стандарту, що пред'явлений божественною мудрістю^[8].

Книга Йова — це не єдине джерело, яке відображає світогляд стародавнього Близького Сходу та акцентує систему Божого порядку. В XI столітті до н.е. була написана аккадська поема «Вавилонська теодицея», яка за своїм змістом схожа на книгу Йова. В даній поемі розповідається про двох друзів, один з яких страждає, а інший втішає. Порівняно з друзями Йова, друг підійшов до страждальця не тільки з філософськими роздумами над причиною його страждань, але з співчуттям. В свою чергу страдалець проявив більшу повагу до свого втішаючого друга, ніж Йов: «Схиляюсь, мій друг, перед тобою; мудрість твою

приймаю. [Слухаю] слово мови твоєї...»^[9] Кожен із сторін в поемі намагався зрозуміти іншого, адже саме такий підхід відрізняв їх від жорстокого та напруженого діалогу між друзями та Йовом. Незважаючи на свої наміри, утішитель не зміг вийти за рамки тогочасного світогляду. Він, як і друзі Йова, намагався донести просту істинну: «Ти не можеш страждати без причини». В даній поемі друг часто направляв страждальця на такі роздуми: «Блистить багач, хто його зробив щасливим?», і сам давав відповідь: «Божий службовець — у справах щасливий, поважаючий богиню — збирає багатства». Більш того, ідея порядку настільки була закоренілою, що навіть звірі підпадали під порядок: «За злочини, що лев зробив, йому уготована яма». Подібні думки наштовхують на те, що існує певний закон «карми» — те, що людина вчинила, те вона і отримає. Враховуючи вище написане, можна прийти до висновку, що в часи Стародавнього Близького Сходу успішність та багатство людини були показником, через який можна визначити рівень праведності перед Богом. З іншої сторони, проблеми та страждання говорили протилежне.

1.2. Покаяння як спосіб друзів Йова виходу зі страждань

◆ Проаналізувавши ситуацію Йова через призму світогляду його друзів, який формувався в контексті Стародавнього Близького Сходу, вони прийшли до висновку, що проблема,

тарий. — Редкол.: С.В. Санников (гл. редактор). — К.: ЕААА, Книгоноша, 2016. — С. 527.

^[8] Герасимчук, В. Н. Доклад на тему: Литература мудрости Ветхого Завета и Древнего Ближнего Востока. — С. 2.

^[9] Там само. — С. 7.

^[6] Герасимчук, В. Н. Доклад на тему: Литература мудрости Ветхого Завета и Древнего Ближнего Востока. — С. 2.

^[7] Гейченко, А.Г. Введение в поэтические книги // Славянский библейский коммен-

яка спричинила страждання, — гріх. Друзі у своїх розмовах обговорили не тільки Йова та причину його страждань, але намагалися допомогти у виході зі страждань за допомогою покаяння.

Щирість Еліфаза була проявлена в бажанні допомогти Йову вийти з проблем: «Заприязися із Ним, та й май спокій, цим прийде на тебе добро. Якщо вернешся до Всемогутнього, будеш збудований, і віддалиш беззаконня з наметів своїх» (Йов 22:21-23). Така порада говорить про турботливе та любляче ставлення до Йова, адже як вони були наставлені, так і поступали^[10]. Виходячи з їхнього світогляду, покаяння було найкраще рішення проблеми страждань.

Обурення друзів по відношенню до Йова можна зрозуміти, адже в його положенні, людина повинна смиритись та вибачитись перед Богом, а він в свою чергу, навпаки, викликає Бога на суд, звинувачуючи Його в несправедливості: «Тому я кажу: невинного як і лукавого Він вигубляє... Якщо нагло бич смерть заподіює, Він з проби невинних сміється... У руку безбожного дана земля, та Він лиця суддів її закриває... Як не Він, тоді хто?» (Йов 9:22-24). Можливо, друзі припустили, що страждання настільки вплинули

на розум Йова, що він пішов в протилежному напрямку. Замість того щоб виходити з страждань шляхом смирення, він своїми «богозневажливими» словами ще більше поглинав у гнів Божий.

Можна припустити, що Йов також тримався даного світогляду. Успіх, слава, багатство та процвітання служили йому доказом того, що Бог схвалює його життя та вірність Йому^[11]. Тому Йов прекрасно розумів поради друзів і те, що покаяння — це вихід зі страждань.

Притримуючись думки, що покаяння — це вихід зі страждань, по своїй суті вимагало двох факторів, які в ситуації Йова були відсутні. По-перше, для того щоб покаятись, потрібно знайти гріх, який спричинив розділ між людиною та Богом. І скоріш за все, це було основною проблемою в конфлікті між друзями та Йовом, адже він не знав, в чому він згрішив, більш того, він був впевнений в своїй непорочності перед Богом^[12]. Друзі, в свою чергу, через призму їхнього світогляду на проблему страждань не вірили, що страждання в житті Йова незаслужені. Тому, за їхнім світоглядом, праведність призвела Йова до успіху, а скоєний гріх — до страждань. По-друге, потрібен Той, хто вислухає

^[10] А. Гейченко, описуючи особливості старозавітної мудрості в Славянському Біблійному коментарі, вказує на те, що: «Традиція мудрості виходить з переконання, що здібність жити успішно можна передати й іншим людям... Мудрість передається з покоління в покоління, про що і свідчить використання смислової пари «батько-син» (Прит. 1:8), тому в Ізраїлі батько ніс основну відповідальність в процесі виховання синів». Виходячи з даного твердження, можна припустити, що саме батьки навчили своїх синів: Еліфаза, Біддада та Цофара, триматись даної мудрості, та передавати іншим, в частності Йову. (С. 527).

Цю ж саму думку підтверджує А Жибрик, який говорить, що: «Звинувачуючи Йова, друзі не думали, вони просто слідували традиції, тому, чого навчили їх отці». (С. 227-228).

^[11] Ридаут, С. Книга Иова. Комментарии. — Ровно: Живое слово, 2012. — С. 31.

^[12] Друзі були впевнені в тому, що Йов вчинив якийсь гріх, цим самим накликав на себе покарання Бога. Йов, в свою чергу, розумів те, що роздуми друзів хибні і ніякого гріха він не вчиняв проти Бога, але впевненість в цьому не давала йому зрозуміти те, що з ним відбувається. Для більшої інформації див. тут (Д. Дрейн. «Путеводитель по Ветхому Завету». С. 322-323).

каяття. Йов у відчаї говорить: «О, якби то я знав, де Його я знайду, то прийшов би до місця Його пробування!» (Йов 23:3). Тоді, коли Йов найбільше потребував Божої присутності та захисту, Він був відсутній в розумінні і богошуканні Йова. Тому дані фактори не сприймалися як вихід зі страждань.

1.3. Сенс конфлікту двох сторін

◆ Невелика кількість дослідників вважає, що головна ідея книги Йова — це покарання за гріх^[13]. Більшість вчених полягають, що історія страждань Йова наштовхує на роздуми та піднімає запитання про те: «Як милостивий Бог, Який в силі позбавити від мук, Сам допускає страждання праведників?»^[14]. Але Е. Мартінс пропонує ще один погляд на книгу Йова, який в певній мірі відноситься до теми світогляду друзів:

«Дана книга — це повалення ортодоксії. На прикладі страждань Йова, автор показує те, як не відповідають правді, або не підходять для всіх випадків життя, стародавні етичні норми, відображені в Притчах. Приклад показує, що загальноприйняте ствердження: «Роби добро і будеш щасливим», — занадто спрощене. Троє друзів настоювали на правдивості даної догми...

Йов, в свою чергу відповідає, що їх поради — не по суті. Стара доктрина, старі кліше більше не придатні. Він змушений заключити, що відомі йому норми юдаїзму неефективні!»^[15].

^[13] Мартинс, Э. Замысел Бога. — СПб.: Библия для всех, 1995. — С. 162.

^[14] Там само.

^[15] Мартинс, Э. Замысел Бога. — СПб.: Библия для всех, 1995. — С. 163.

Присутність конфлікту в діалозі говорить про те, що кожна із сторін хоче донести свою ідею до іншої сторони. Для того щоб з'ясувати причину конфлікту, потрібно вислухати кожен із сторін і побачити, в чому їх різниця.

Друзі Йова основували свої судження на мудрості свого часу. Вони відстоювали закон і порядок установлений Богом «акція — реакція». Все в цьому світі працює за законом Божого порядку. Вникнувши в слова Еліфаза, можна почути те, наскільки він твердо дотримувався ідеї порядку того часу: «Пригадай но, чи гинув невинний, і де праведні вигублені? Як я бачив таких, що орали були беззаконня, та сіяли кривду, то й жалі ї...» (Йов 4:7-8). Друзі наштовхували Йова на роздуми причини його страждань. Троє утішителей були згідні в тому, що Йов страждає заслужено. Вони припускали, що в його житті був момент, де він не попильнував і оступився перед Богом.

В своєму непростому стані Йов наважується на серйозний крок, адже він кинув виклик системі того часу, заявляючи: «Праведний може страждати, навіть якщо він не згрішив». Йов усвідомлював своє становище перед Богом. Він розумів, що навіть за законом порядку він не скоїв гріх, за який «удостоївся» таких страждань. Саме через це Йов часто в своїх діалогах викликає Бога як «Відповідача» за те, що трапилося в його житті, очікуючи пояснення та оправдання перед людьми. Чому він, будучи праведним, страждає? Та саме через нерозуміння всього, що з ним відбувається, в його розмові часто чути сумний та безнадійний голос: «Я невинний, проте своєї душі я не знаю, і не радий життям своїм я...» (Йов 9:21).

Розуміння Йовом того, що він невинний, свідчило про те, що повинна

бути інша причина його страждань. Прикро, але він не мав відповіді на своє запитання, і пояснити друзям тим більше не міг. В своїх діалогах з друзями Йов бажає показати їм тільки те, що, будучи праведним до страждань, знаходячись праведним в стражданнях, він все одно страждає. Йов не закликав друзів до того, щоб вони відстоювали його в праведності, він бажав від них мовчазної підтримки: «О, коли б ви насправді мовчали, то вам це за мудрість було б!... Мовчіть передо мною, а я говоритиму, і нехай щобудь прийде на мене!» (Йов 13:5,13). Як сказав У. Уірсбі: «Кращий спосіб допомогти людині, якій погано, — це просто бути з нею, нічого або майже нічого не говорити, а тільки давати їй зрозуміти, що вам не все одно»^[16].

Відстоювання друзями тогочасного погляду на страждання, зіштовхнулося з новим поглядом Йова, що і породило конфлікт та словесну війну між двома сторонами. З тексту Книги Йова чітко видно те, що Йов був мудрою та поважною людиною тих часів, і, звичайно ж, він розумів те, якої ідеї притримуються його друзі і яке відношення вони мають до Бога^[17]. Та Йов, на основі свого нового досвіду, визнав їм протилежне, те, чого він до

^[16] Уірсбі, У. Коментарий на Ветхий Завет. Том II. Езра — Малахия. — СПб.: Библия для всех, 2011. — С. 129.

^[17] Е. Мартінс приділяє увагу тому, що промови друзів в книзі поміщені з ціллю, щоб відобразити «наївний погляд» на Бога. «Якщо загальноприйнята школа мудрості настоювала на залученні Бога в повсякденний побут, в торгівлю, в прямолінійні відносини нагороди та покарання, то книга Йова, не відвертаючи участі Бога в повсякденному житті, кидає виклик стереотипу і звертається до таємниці. Бога не пізнати». (С. 163). Але автор О. Жибрик не повністю згідний з даною точкою зору і пропонує свою власну. (Див.: О. Жибрик, Іов: на зустріч з істинним

кінця не міг зрозуміти, але чекав пояснення від Бога.

Важливо помітити те, що друзі в своїх розмовах проявляють некомпетентність у питанні страждань. Притримуючись єдиної функції страждань, вони виступають, так би мовити, «дітьми» свого часу. Що стосується Йова, новий набутий досвід після

Божий гнів, який палав на друзів Йова в той час, в певній мірі попереджує сьгоднішніх людей, які мало що знають про Бога та Його вчинки, але наважуються судити та навчати інших, які знаходяться на місці Йова.

страждань був для нього не каранням за скоєний гріх, а благословенням від Бога. Слід припустити, що без страждань Йов, як і друзі, міг би надалі триматися такого ж спрощеного погляду на страждання. Але завдяки гіркому досвіду в житті, Бог дарував Йову можливість по-новому розглянути тогочасний світогляд, побачивши його недосконалість^[18]. Зі слів Йова, можна зробити висновок, що

Богом, або назад до втраченої людяності. (С. 211).

^[18] О. Жибрик, підтверджуючи дану точку зору, говорить про те, що друзі мали шире бажання допомогти Йову в його проблемах, але трудність полягала в тому, що вони не знали, як це зробити. «Для тієї ситуації, в якій опинився Йов, вони мали просте та стандартне визначення, яке задовольняло людей тих часів. Більш того, раніше дана відповідь задовільнила б Йова, але зараз він сам опинився нещасним, а тому й відношення до питання про страждання праведника у нього в корені змінилось». Саме тому, друзі не могли зрозуміти Йова, що не були на його місці. (С. 209).

страждання — це дещо більше, ніж просто покарання за гріх або непослух. Страждання в своїй сутності мають ширші функції в житті людини, ніж просто бути індикатором гріховності людини та вихованням^[19].

Роблячи висновок даного розділу, можна сказати, що проблема конфлікту двох сторін полягала в тому, що вони відстоювали свою власну інтерпретацію страждань. Але слід підмітити, що більша провина цього конфлікту лежить саме на друзях, так як вони не тільки засуджували Йова в нескоеному гріху, але й не втішали у стражданнях.

2. ВТРУЧАННЯ БОГА В ЖИТТЯ ЙОВА ТА ДРУЗІВ

На відмінну від Йова, який не розумів причину своїх страждань, читач завжди пам'ятає, що саме Бог допустив незаслужені страждання. І не дивно, що головні персонажі не могли вирішити між собою конфлікт, адже за всім стояв Бог. Тому вирішити їх довготривалий спор міг тільки Бог.

2.1. Страждання як універсальний інструмент Бога

◆ Епілог даної історії досить важливий, і хоча він невеликий за розміром, він займає вагомe місце, адже саме в ньому розповідається про те, як «Йов зайняв належне йому місце, Бог змусив друзів зайняти належне їм місце — і не тільки по відношенню до

Нього, але й по відношенню до того, кого вони так несправедливо підозрювали і кому доставили так багато мук своїм наклепом»^[20].

Унікальність Книга Йова полягає в тому, що саме в часи труднощів та повної незрозумілості в житті людини вона відкриває Бога, який набагато вище людських знань про Нього в мирні часи. Адже саме тоді, коли людина страждає, вона по-особливому молиться, читає та сприймає навколишній світ. Але як вже описувалось вище, друзі були «просочені» традиціями того часу. Вони сприймали, що система Божого порядку працює по одній формулі: «Грішник та праведник отримують те, що заслуговують». Тому слідуючи тогочасному світогляду, страждання виконувало одну функцію, а саме показати людині та навколишнім, що творіння знаходиться у ворожнечі з Творцем.

Урок страждання відкрив для Йова найголовніше: «Бог займається не тільки творінням та людяністю в цілому, але цілі та плани Бога можуть бути направлені на конкретну особистість»^[21]. Йов отримав можливість познайомитись з Богом особисто. І проблема багатьох людей, що вони не пізнають глибше Бога, в тому, що обмежують Бога: «сeнс всіх страждань полягає в тому, щоб проявити гнів. Але як щодо випробовування Богом тих, що належать Йому, коли відбувається дія освячення в покаранні?»^[22] Не дарма Йов став взірцем для на-

^[19] Страждання можуть бути використані Богом не тільки для покарання за гріх, але й для виховання. Якщо в першому випадку покарання бере свій початок з гніву Бога та дивиться назад (на минулий вчинок людини), то виховання слідує з любові Бога, що ставить перед собою ціль навчити людину правильно поступати в майбутньому. (Взято з лекційного матеріалу Д. Бензела «Духовне

життя», 13.02.2017).

^[20] Ридаут, С. Книга Йова. Коментарии. — Ровно: Живое слово, 2012. — С. 244.

^[21] Wilson, Gerald H. New International Biblical Commentary. Job. — Peabody: Hendrickson Publishers Co., 2007. — P. 467.

^[22] Ридаут, С. Книга Йова. Коментарии. — Ровно: Живое слово, 2012. — С. 246.

слідування людей, що перебувають в стражданні, адже саме він сказав: «Чи ж ми будем приймати від Бога добре, а злого не приймем?» (Йов 2:10).

На протязі діалогу Йова з друзями, вони змушували його покаятися та повірити в скоєний ним гріх. І важливо помітити, що Йов не каюся, адже не мав гріха, в якому потрібно було каятись. Він відстоював свою праведність, щоб, зустрівшись з Богом, з'ясувати, чому він страждає. І коли Бог промовив до Йова з бурі: «Чи ти хочеш порушити право Моє, винуватити Мене, щоб оправданим бути?» (Йов 40:8), він зрозумів хто такий Бог, зрозумів Кого він викликав на суд: «Тому я говорив, але не розумів... Тільки послухом уха я чув був про Тебе, а тепер моє око ось бачить Тебе... Тому я зрікаюсь говореного, і каюсь у поросі й попелі!...» (Йов 42:3, 5-6). Хоча друзі змушували Йова покаятись, він не знаходив в собі гріха. Але Йов, подібно пророку Ісаї та апостолу Іоанну, відчувши на собі присутність Бога, побачив свою гріховність перед Ним, за що він і «каюся в поросі та попелі». Йов був праведний та безгрішний перед друзями, але при зустрічі з Господом відчув себе гріховним.

Страждання Йова змусили жінку зневіритись в Бозі та в своєму чоловікові, тим самим підштовхнути Йова проклясти Бога та померти: «І сказала йому його жінка: Ти ще міцно тримаєшся в невинності своїй? Прокляни Бога і помреш...» (Йов 2:9). Ті ж самі страждання Йова стали для друзів можливістю побачити себе праведними в очах Бога порівняно з Йовом, і

ця праведність підштовхнула їх звеличитись над Йовом та навчати його мудрості. Дивлячись на Йова, навколишні люди сміялись над ним та ставили його за прислів'я в народі. Але для самого Йова пережиті страждання стали зустрічю з Богом та подвійним благословенням. «Йов зустрівся з Богом як з Особистістю. Бог більше не був темою для міркувань, не факт, який потрібно знати, не істинна, яку потрібно зрозуміти. Бог – це Бог».^[23]

2.2. Божі корективи у світогляді друзів

◆ Книга Йова відображає обмеженість людини в знаннях та силі у вирішенні конфлікту. Невідомо, який епілог історії Йова відбувся, якщо б Боже втручання не поставило всіх на свої місця. Бог пам'ятав прохання Йова, щоб оправдати його перед людьми, і тому почав Свою роботу з друзів.

Трое друзів щиро вірили в систему упорядкованого життя. Вони не думали, що з втручанням Бога вони з обвинувачів стануть на місце звинувачених. Бог засуджує їхні слова і в свою чергу і їх світогляд, ніби Бог – це тільки Той, хто установив певну систему порядку і дивиться за її виконанням, і вся роль Бога зводиться до того, щоб благословляти праведних і проклинати грішних^[24].

Вагомою помилкою друзів у Божих очах було те, що вони у своїх настановах «заперечували Божу доброту і акцентували на Його відплаті у людських справах»^[25]. Бог – це осо-

^[23] Келли, Б. Комментарии к книгам Ветхого Завета. Книги: Ездры, Неемии, Есфирь, Иова. – Одесса: Черноморье, 1992. – С. 188.

^[24] Толкование Ветхозаветных книг. От первой книги Царств по книгу Песни Пес-

ней. Главный редактор: П. Харчлаа. – Киев: Полиграфкнига. 1992. – С. 383.

^[25] Hertley, John E. The New international commentary on the Old Testament. The book of Job, Grand Rapids, – Wm. B. Eerdmans

бистість, яку можна любити не за те добро, яке Він дає, а за те, хто Він є насправді. Тому Йов продовжував надіятись та просити захисту, знаючи, що Бог заступиться за Нього: «Та я знаю, що мій Викупитель живий, і останнього дня Він підійме із пороху» (Йов 19:25).

Боже втручання зробило тріщину в світогляді друзів, адже саме Він був фундаментом їхніх тверджень в адрес Йова. Звернення Бога означало те, що їх мудрість та світогляд недосконалі. Можливо, вони надіялись отримати від Бога благословення за відчайдушній захист Його праведності та справедливості. Але почувши Бога, який проаналізував слова Йова та друзів і зробив висновок, вони більше нічого не говорять. «Бог не бажає мати з ними нічого спільного до тих пір, поки вони не будуть оправдані належним чином — шляхом признання вини та жертвоприношення»^[26].

Людина, яка відчувала в своєму житті захист Бога, погодиться у твердженні, що «Бог має почуття гумору». Адже друзі відчували себе праведними. Вони впевнено знали, що Йов згрішив і йому потрібно покаятись. Але вони і уявлення не мали, що все закінчиться навпаки. Їх праведність та впевненість зруйнувались тоді, коли вони почули, що Бог називає «грішного» Йова «особливим Старозавітним титулом — “Раб Мій”»^[27].

І саме той, кого вони весь час звинувачували, той, який викликав Бога на суд, став посередником за них. Той факт, що Йов краще говорив за Бога,

повинен був підштовхнути їх до ретельного аналізу своїх традицій та світогляду, на якому вони будували свої знання про Бога.

3. ПРОБЛЕМА ТА ПРИЧИНИ СПРОЩЕНОГО ПОГЛЯДУ НА СТРАЖДАННЯ В СУЧАСНОМУ ХРИСТИЯНСТВІ

В даному розділі представлено ряд проблем, які створюють спрощений погляд на страждання в сучасному християнстві. Основною з проблем, на думку автора, є перевага матеріального над духовним. Для християн зі схожим поглядом на страждання, як у друзів Йова, багатство стоїть вище духовних цінностей і відносини з Богом.

3.1 Проблема спрощеного погляду на страждання в сучасному християнстві

◆ Не так давно створилась певна протестантська ідеологія, що полягає в тому, що служіння Богу повинно приносити тільки комфорт, здоров'я, багатство, адже саме такі результати свідчать про правильне служіння Богу^[28]. Такі судження є небезпечними через те, що вони походять не від слів Бога, а від світу, який все навкруги вимірює успіхом.

На превеликий жаль, гроші часто стають головним критерієм того, чи допускати людину до служіння, чи ні. Сучасне християнство бажає бачити успішного, часом багатого служителя, який був би взірцем для наслідування в успіху. Забуваються істинні пріоритети того, що саме повинно охарактеризувати людину: гроші чи духовність. Як і в часи стародавності, так і сьогодні зустрічаються схожі

Publishing Co., 1988. — p. 539.

^[26] Ридаут, С. Книга Йова. Комментарии. — Ровно: Живое слово, 2012. — С. 246.

^[27] Уирсби, У. Комментарий на Ветхий Завет. Том II. Езра — Малахия. — СПб.: Библия для всех, 2011. — С. 184.

^[28] Що по суті є євангелією процвітання.

ситуації, де одні виконують ролі «Друзів», а інші ролі «Йова». І часом для таких людей, як Йов, останньою надією є суд та оправдання Бога, хоча є інший варіант – перемогти в лотереї. Можливо, якщо б люди дивились на людину так, як це робить Бог, дивлячись на серце, то таких «друзів Йова» було б набагато менше.

Спрощений погляд на страждання формує такий світогляд християн сучасності, що всі повинні бути успішними, здоровими та багатими. Адже це є доказ присутності Бога в житті християнина. Але проблема цього світогляду полягає в тому, що життя Христа та Його учнів говорить протилежне. Слова ап. Павла говорять протилежне, «Бо вчинено вам за Христа добродійство, не тільки вірувати в Нього, але і страждати за Нього...» (до Филип'ян 1:29). Читаючи 11 розділ до Євреїв, можна побачити те, що оцінка Бога не схожа на людську: «Камінням побиті бували, допитувані, перепилювані, умирали, зарубані мечем, тинялися в овечих та козячих шкурах, збідовані, засумовані, витерпілі. Ті, що світ не вартий був їх, тинялися по пустинях та горах, і по печерах та проваллях земних» (до Євреїв 11:37-38).

На превеликий жаль, такий погляд на страждання проникає в церкву. Частіше за все саме пастор церкви стоїть в центрі уваги. Він іноді схожий як Йова, якого вчать, обговорюють та звинувачують рядові члени церкви. Божих служителів, помазаників, які мають дари до того чи іншого служіння, відкидають по причині того, що вони не успішні. Сучасні християни починають витісняти якості справжнього служителя (Титу 1:7-9), заміню-

ючи на ті, що диктує світ. Д. Браун в своїй книзі «Трансформирующая проповедь» підіймає таке питання: «Якими якостями повинен володіти хороший пастор?». Автор приводить ряд кумедних характеристик, які присутні в церквах: «необхідно мати сильний, чистий голос і зі смаком одягатись, а також потрібно мати чарівну по-смішку»^[29]. Цим Д. Браун доводить те, що Писання не вимагає таких якостей, це люди створили список характеристик, які, на їх думку, вагоміші від Писання.

Для прикладу автор приводить «звіт пошукової комісії», яка займалась пошуком пастора для однієї церкви:

Список можливих кандидатів на посаду пастора нашої церкви.

Ной: 120 років проповіді, але не було ні єдиного звернення.

Мойсей: заїка (має дефект мови); за свідченням колишньої пастви, може впадати в гнів через дрібниці.

Авраам: у важкий час переїхав до Єгипту. Відомо про те, що у нього виникли труднощі з владою, за допомогою обману він намагався викритися.

Давид: неприйнятна аморальна поведінка; якби не «падіння», міг бути рекомендований на музичне служіння.

Осія: безлад в будинку; розлучений, вдруге одружився на блудниці.

Іоанн: називає себе Хрестителем, але не має такту, одягається, як хіпі, буде незручно почувати себе на церковному обіді.

Петро: жахливий характер; чули, як він відрікся від Христа.

Павло: його послання нетактовні; жалюгідна зовнішність; занадто довгі проповіді.

^[29] Д. Браун. Трансформирующая проповедь. – Воронеж, 2003. – С. 125.

Тимофій: має здібності, але занадто молодий для служіння.

Ісус: часто ображає почуття парафіян своєю проповіддю, а особливо біблійних вчених; занадто багато суперечить; навіть «Комісію» зачіпав своїми колючими зауваженнями.

Юда: практичний, заповзятливий, вміє поводитися з грошима та піклуватися про жебраків. Комісія прийшла до висновку, що тільки він підходить для нашої церкви.^[30]

Закінчуючи свої роздуми, Д. Браун робить досить серйозний висновок: «Звичайно, іноді ми помиляємось в своїх судженнях в тому, хто може, а хто не може бути пастором. Ми маємо уявлення про те, які характеристики вагомі, але занадто пізно розуміємо: те, що за нашим міркуванням було необхідним, стало зовсім не значним».^[31]

3.2 Неукоріненість християн в Святому Писанні

◆ Все дедалі частіше в сучасному християнстві розвивається проблема неукоріненості в Святому Писанні. Проблема полягає в тому, що змінилось саме ставлення до нього, адже все доступне стає не таким вже й цінним, як в часи недосяжності.

Сучасний вчений А. Десницький, вважає що проблема сучасних християн в нечитанні Святого Писання полягає саме у відношенні читача до Біблії. Відповідаючи на дане запитання, А. Десницький вважає:

«Головну причину я бачу в тому, що ми не дуже розуміємо, яке місце

має займати Писання в нашому сьгоднішньому житті. А якщо такого розуміння немає, то ставлення до Біблії складається шанобливо-нейтральне – як до музейного раритету... Але на ділі у нас просто не знаходиться серйозної мотивації, щоб читати її не від випадку до випадку, а регулярно, причому читати осмислено, намагаючись розібратися в прочитаному»^[32].

А. Десницький досить чітко підмітив те, що корінь проблеми сучасних християн у читанні Біблії починається з їхнього відношення до Неї. Християнин не може відноситись до Святого Писання як до однієї із книг. Це не посібник з історії. Її унікальність в тому, що Бог, якого ніхто не бачив, проговорив до людини на зрозумілій мові. І виникає запитання, чи може християнин, який розуміє це, відноситись до неї будь-як? Але якщо вже людина відноситься так, то виникає запитання: «Як християнин, не читаючи єдине послання від Бога, розбиратись в справах Бога?».

Божий гнів, який палав на друзів Йова в той час, в певній мірі попереджує сьгоднішніх людей, які мало що знають про Бога та Його вчинки, але наважуються судити та навчати інших, які знаходяться на місці Йова. Для того, щоб мати мудрість у своїх словах, християнин повинен притримуватись практики Ездри: «Бо Езра приготував своє серце досліджувати Господнього Закона, і виконувати його, і навчати в Ізраїлі устава та права» (Езра 7:10). Дана практика служить цінним прикладом для тих, хто, як і друзі Йова, спішить навчати всіх і

^[30] Браун, Д. Трансформирующая проповедь. – Воронеж, 2003 – С. 125-126.

^[31] Там само.

^[32] Почему не читают Библию, и кто виноват и что делать [Электронный ресурс] / А.

Десницький. – М.: православный журнал «Фома», 2012. – Режим доступа: <https://foma.ru/pochemu-ne-chitayut-bibliyu-i-ktivinovat-i-chto-delat.html> (Дата звернення: 17.12.17).

всьому. Тому важливим для сучасного християнина залишається Святе Писання, адже саме воно здатне відкрити та пояснити незрозумілі ситуації у власному житті чи в житті близької людини. Сьогодні сучасні християни продовжують слідувати практиці друзів Йова, забуваючи про те, що мають повне та канонічне Слово Боже. Люди повинні жити в дослідженні Слова Божого, а інакше така людина не зуміє правильно розсудити так званий «світогляд друзів» і прийме його за «чисту монету»^[33]. Вдумливий читач не пропустить книгу Йова, а також те, що на протязі всієї історії, яка описана в Біблії, Бог допускав страждання та хвороби тим, хто вірно служив Йому, перебуваючи в праведності.

3.3 Відсутність досвіду страждань у власному житті

◆ Духовний лідер Тибету, Далай-Лама XIV, сказав досить вагомні слова, які служать певним докором друзям у ситуації з Йовом: «Перш ніж засуджувати когось, візьми його взуття і пройди його шлях, спробуй його сльози, відчуй його біль. Натрап на кожен камінь, об який він спіткнувся. І тільки після цього говори, що ти знаєш, як правильно жити»^[34]. Ці слова містять досить цінну пораду, адже люди влаштовані так, що, дивля-

^[33] Рональд Дан, роздумуючи над стражданнями в житті християнина та спрощеним поглядом на них в сучасності, бачить проблему в тому, що люди не звикли думати та досліджувати: «не дивно, що такою небувалою популярністю користується рух прихильників “євангелія процвітання”. Воно пропонує просту відповідь на будь-яке питання і легке рішення найскладніших завдань. Ми звільняємося від дуже обтяжливою обов’язку — мислити самостійно. Ми приходимо на все готовеньке. Люди вимагають відповідей, вимагають гарантій, їм по-

чись на певну ситуацію, що трапилась в іншій людині, їй хочеться обговорити, навчити, а якщо не прийме, то й засудити. Не дарма Матвій описує слова Ісуса Христа, який говорить: «Не судіть, щоб і вас не судили...» (Матвія 7:1). Та людина, яка пройшла певний досвід, відчула переживання і гіркі сльози, навряд буде робити цій людині ще гріше. Вона розуміє її переживання, адже відчувала те ж саме.

Якщо б Еліфаз, Біддад та Цофар пережили долю страждань Йова, то їх слова не були б такими гострими. Дивлячись на Йова, кожен із друзів бачив би себе, згадуючи ті нелегкі часи, які кожен з них пройшов.

Сучасні християни, які не пережили досвід страждань, досить часто наважуються на розмови, в яких вони не компетентні. Через це вони схожі на друзів Йова, які нічого не переживши, стали вчити Йова тому, в чому вони необізнані.

4.4 Погляд на страждання через призму упорядкованого життя

◆ Сьогодні, як і в часи Стародавнього світу, були ті, хто мав успіх, та ті, хто переживав часи бідності. Успішні люди мали впевненість в тому, що з ними Бог, і вони мають владу навчати бідних, як жити. На

трібен вождь, сповнений впевненості, який скаже: “А я все знаю, і я вам поясню!”. Воля і влада Божа спіймані, як метелик в сачок, тим, хто знає, що тут до чого”, і поміщені в рамки нехитрої інструкції для користувача: “Натисни, потягни — клац — відповідь забери!”» (Р. Данн «Когда небеса молчат» С. 58).

^[34] Далай-Лама: мудрые высказывания духовного лидера [Електронний ресурс]/ Портал компанії Isaac Pintosevich Systems. — Режим доступа: <https://5sfer.com/20355-dalaj-lama-mudrye-vyskazyvaniya-duhovnogo-lidera.html> (Дата звернення: 17.12.17).

жаль, сьогодні мало що змінилось. Все дедалі гучніше звучить пропаганда, що: «Бог хоче, щоб ти був багатий, тому ти повинен стати Йому партнером по вірі і залучати багатство. І підтвердженням твого оправдання буде достаток твого життя і достатність грошей»^[35]. Звичайно ж, якщо ти бідний, знаходишся в недостатку, то це свідчить про те, що ти не є партнером Бога, а можливо, є і Його ворогом. Тому, як би це дивно не звучало, система упорядкованого життя чи принцип відплати з часів Йова не переставав працювати.

Сучасні християни, які тримаються даної системи порядку, не розуміють того, що це капкан диявола, на який вони попадають. Вони витрачають життя на те, щоб довести оточуючим свою духовність через багатство, авторитет, успіх, положення тощо. Люди вірять в те, що тільки ті, хто живе в достатку та здоров'ї, мають Богом дане підтвердження їхньої праведності. Але, як і друзям Йова, Бог в свій час скаже: «...йдіть до Мого раба Йова, і принесете цілопалення за себе, а Мій раб Йов помолиться за вас..» (Йов 42:8).

Роблячи аналіз причин, що тягнуть за собою проблему спрощеного погляду на страждання в сучасному християнстві, виходить, що саме людина є винуватцем своїх проблем. Її погляд змістився з Божого «Лиця» на Його «руки». Вона не шукає відносин з Ним, а шукає рук, які б благословляли, і не карали. І в такому випадку, Йов служить прикладом для сучасних

християн, так як він не змінив своє ставлення до Бога, навіть після випавших на його долю страждань. Більш того, його любов до Творця після страждань не зменшилась, а виросла.

Висновок

Друзі Йова є прихильники того, що страждання — це щось зайве у житті людини. У своїх розмовах вони бажали донести Йову те, щоб він покавсяся. Покаяння, на думку друзів, — це єдиний спосіб звільнитись від страждань. Страждання Йова не вміщалися в «рамки праведності» тогочасного світогляду.

Сучасне християнство всіляко уникає страждань. Лунають різні заклики проповідників, що «Ісус Христос помер на хресті і тим самим забрав всі наші хвороби, страждання, бідність». Але це все неправильне вчення, так як Христос сказав: «Страждання зазнаєте в світі, але будьте відважні: Я світ переміг!» (Івана 16:33). Першоапостолька проповідь також підтримує дану ідею: «через великі утиски треба нам входити у Боже Царство» (Дії 14:22). Страждання будуть, і їх не потрібно збігати, адже це дарована можливість відчутти та побачити пряму роль Бога в житті Його дитини. Німецький монах Фома Кемпійський в своєму творі «Наслідування Христа» говорить про страждання, біди, випробовування та невдачі як про необхідну присутність в житті віруючого: «Спокуси вельми корисні людям, хоча вони нестерпні і тяжкі, але в них упокорюється людина, очищається і навчається. Всі святі

^[35] Д. Пайпер. Евангелие процветания — мерзость. Видео из You Tube, 10:35. Загружено «matveytoworld», март 23, 2012. <https://www.youtube.com/watch?v=E3k3b5OeGiM&t=10s>

^[36] Кемпийский, Ф. О подражании Христу. — Одесса, 2007. — С. 19.

^[37] Миссиология. Библейский, исторический, культурный, стратегический аспекти: Учебное пособие/ Под редакцией Чацкого А. и Овертона Д. — М.: Ассоциация «Духовное возрождение», 2001 — С. 470.

пройшли безліч випробувань і спокус і саме так приходили в силу, а хто не міг витримати спокус, ті виявилися непридатні і відпали»^[36].

В даній роботі не була поставлена ціль довести, що всім людям потрібно страждати, або ті, хто страждають, більш духовніші від тих, які живуть спокійним життям. Але мета роботи полягає в тому, щоб на дарованій Богом історії життя Йова навчитись двом речам: як поводитись в стражданнях та як відноситись до людей, що знаходяться в стражданнях. Адже саме ці речі зможуть вплинути на наше життя і змінити спрощений погляд

сучасних християн на страждання.

Книга Йова — це посібник для навчання в області страждань. Історія Йова вчить тому, що від страждань не потрібно тікати, але шукати Того, хто їх допустив. На одній картині художник зобразив корабель в бурхливому океані, під картиною був надпис: «У тихій гавані корабель у безпеці, але не для неї він створений»^[37]. Для сучасного християнина приємніше буде знаходитись в комфорті та безпеці, не відчуваючи смаку страждань, але Боже допущення страждань у житті говорить не про те, що їх потрібно уникати, а про те, що їх потрібно пройти.

Список використаних джерел

- Hertley, John E. The New international commentary on the Old Testament. The book of Job. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1988. — 591 p.
- Wilson, Gerald H. New International Biblical Commentary. Job. — Peabody: Hendrickson Publishers Co., 2007. — 494 p.
- Браун, Д. Трансформирующая проповедь. — Воронеж, 2003. — 760 с.
- Герасимчук, В.Н. Доклад на тему: «Литература мудрости Ветхого Завета и Древнего Ближнего Востока», — 15 с.
- Данн, Р. Когда небеса молчат. — Новосибирск: «Посох», 1998. — 176 с.
- Дрэйн, Д. Путеводитель по Ветхому Завету. — Тверь: Триада, 2003. — 464 с.
- Жибрик, О. Иов: на зустріч з істинним Богом, або назад до втраченої людяності. — К.: Християнське біблійне братство св. Апостола Павла, 2009. — 280 с.
- Кемпийский, Ф. О подражании Христу. — Одесса, 2007. — 154 с.
- Кэллі, Б. Комментарии к книгам Ветхого Завета. Книги: Ездры, Неемии, Есфирь, Иова. — Одесса: Черноморье, 1992. — 193 с.
- Мартинс, Э. Замысел Бога. — СПб.: Христианское общество «Библия для всех», 1995. — 281 с.
- Миссиология. Библейский, исторический, культурный, стратегический аспекты: Учебное пособие / Под редакцией А. Чацкого и Д. Овертона — М.: Ассоциация «Духовное возрождение», 2001. — 608 с.
- Пенн-Луис, Д. История Иова. Проникновение в тайну страданий. — Минск: Пробуждение, 1993. — 285 с.
- Ридаут, С. Книга Иова. Комментарии. — Ровно: Живое слово, 2012. — 256 с.
- Славянский библейский комментарий. — Редкол.: Санников С. В. (гл. редактор). — К.: ЕААА, Книгоноша, 2016. — 1840 с.
- Толкование Ветхозаветных книг. От первой книги Царств до книги Песни Песней. Главный редактор: П. Харчлаа. — Киев: Полиграфкнига. 1992. —
- Уирсби, У. Комментарий на Ветхий Завет. Том II. Езра — Малахия. — СПб.: Библия для всех, 2011. — 1099 с.
- Уолтон, Дж.; Мэтьюз. В.; Чавалес. М. Библейский культурно-исторический комментарий: В 2 ч. — СПб.: Мирт, 2003. — 984 с.
- Янси, Ф. Библия, которую читал Иисус. — Тверь: Триада, 2010. — 255 с.
- Десницкий, А. Почему не читают Библию, и Кто виноват и что делать [Электронный ресурс]. — М.: православный журнал «Фома», 2012. — Режим доступа: <https://foma.ru/pochemu-ne-chitayut-bibliyu-i-kto-vinovat-i-chto-delat.html> (Дата звернення: 17.12.17).
- Далай-Лама: мудрые высказывания духовного лидера. [Электронный ресурс] / Портал компании Isaac Pintosevich Systems. — Режим доступа: <https://5sfer.com/20355-dalaj-lama-mudrye-vyskazyvaniya-duxovnogo-lidera.html> (Дата звернення: 17.12.17).
- Пайпер, Д. Евангелие процветания — мерзость. Видео из You Tube, 10:35. Загружено «matveytoworld», март 23, 2012. <https://www.youtube.com/watch?v=E3k3b5OeGiM&t=10s>. (Дата звернення: 16.10.17).